

Dissertatio inauguralis medica de nuce vomica ... / submittit Joannes N. Koharitsch = Az ebvésmagrol : orvos tudorrá létekor / értekezik Koharitsch N. János.

Contributors

Koharitsch, János N.
Royal College of Surgeons of England

Publication/Creation

Pestini : Typis Jos. Beimel, [1844]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/y7ve3d8z>

Provider

Royal College of Surgeons

License and attribution

This material has been provided by This material has been provided by The Royal College of Surgeons of England. The original may be consulted at The Royal College of Surgeons of England. where the originals may be consulted. This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

DISSERTATIO
INAUGURALIS MEDICA
DE
NUGE VOMICA

QUAM
CONSENSU ET AUCTORITATE
MAGNIFICI DOMINI
PRAESIDIS ET DIRECTORIS
SPECTABILIS DOMINI DECANI
NEC NON
CLARISSIMORUM DOMINORUM PROFESSORUM
IN

CELEBERRIMA REGIA SCIENTIARUM UNIVERSITATE HUN-
GARICA PRO DOCTORIS MEDICINAE LAUREA RITE OBTI-
NENDA PUBLICAE ERUDITORUM DISQUISITIONI
SUBMITTIT

JOANNES N. KOHARITSCH.

Theses adnexae publice defendentur in aedibus Facultatis
Medicae Februarii die 1844.

PESTINI,
TYPIS JOS. BEIMEL.

Digitized by the Internet Archive
in 2015

A Z
EBVÉSZMAGROL

ORVOS TUDORRÁ LÉTEKOR

ÉRTEKEZIK

KOHARITSCH N. JÁNOS.

Nisi utile sit, quod agimus, vana est gloria nostra

H n f e l a n d.

Az ebvészfa Keletindiában, és Ceylon szigetén tenyészik, Linnée szerint az öthimes és egy nőskhöz, de Candol szerint pedig a' szornyafélékhez (*Strychneae*) tartozik; gyümölcse narancs nagyságu bogyó, kerekded, narancs színű, sima, törékeny héjú, mellynek szivacsos fehér savanyu állományában rejlik az ebvész mag (*nux vomica*) vagy a' hatásától kölcsönözött név szerint (*nux tetanica*, Brechnuß, Rrahenauge) szét szortan három — öt, mellyek gömbölyűk, nyolcz — tiz vonalnyi szélesek, kerekdedek, egy — két vonalnyi vastagok, öszve nyomottak, 's közepén vájottak, borzos hamuszínű 's ezüst fényességű pehellyel fedvék, melly alatt maga a' kemény szijjas hárttyával fedett mag foglaltatik, szaga kevésbé illatos, kellemetlen, igen keserű, és tartós ízű. A' sárgás nehéz magok a' legjobbak.

Alkatrészei az ebvész magnak ezek: szorál (*Strychnina*) szükel (*Brucina*) szorsav (*acidum strychnicum seu igazuricum*) valamelly sárga festő anyag, zöld vajas állomány, viasz, mézga, bassorina, keményítő, és czukor.

Röviden előadván az ebvész magban találtató égvények vegytani jellemét majdan gyógyerejéről, javalatáról, és adagjáról szólandok:

1. A' szórált Pelletier és Caventou 1818 fedezék fel: találtatik az ugy nevezett Ignázt babban (*Faba sancti Ignatii*) a' kigyó fában (*Strychnos colubrina*, Schlangenhölz) és az „Upas-Tiéuté“ nevű legerősebb amerikai nyilméregben is. — Következőkép készítetik: (8 ft.) ebvészmagot (16 ft.) közönséges borlélben fele része elpárologtatásáig főzván, 's majd a' megtörölt és megszáritott magokat a' folyadéktól elválasztván, meg kell szárítani, 's 0,910 faj súlyu borlélben kétszer vagy háromszor kell pálitani; az illy módon nyert vegyíték elpárologtatik (12 fontnyira), 's ezen folyadékhoz addig adatik etzetsavas óloméleg (*acetas plumbi acidulus*), mig csak csapadék támad, mellytől a' folyadék szivár (*filtrum*) által választatván el, fele részeig elpárologtatik, meghűtetván (két obon) keseréleg (*oxidum*

magnesii) adatik hozzá, 's néhány napig félretétetik, majd a' szivárba gyűlt üledék kiédeztetvén (edulcoratur) megszáritatik, 's hat annyi borlélben kétszer vagy háromszor pálitatik, 's a' nyert keverék újra elpároltatik néhány obon mennyiségig, 's meghűtés után ezen maradékból fehér por válik el, t. i. szorál és szükel, mellytől meleg égénybeni pálitás által szabadul meg, melly a' szorált felolvasztja, míg a' szükelt olvasztlan hagyja.

A' szorál négyoldalú hegyes, négyszegletű hasábokban jegedzik, a' légben nem változik, szagtalan, igen keserű, 's később ércz ízű, maga a' hőben fel nem olvad, igen nagy hőben azonban szenet hagyván hátra, 's létrészeire oszlik, vízben, hideg égényben, könnyegben, kövér olajokban, víztelen langban (alcohol absolutum) nehezen, 0,70 fajsúlyu langban pedig igen könnyen felolvad, és az olvadék égvényes hatásu, illó olajokban (Olea aetherea) magas hőben felolvad ugyan, de közönséges lég mérséklet alatt csak részlegessen olvad, savakkal tökéletesen imámos (neuter) jegesedő, igen keserű 's vízben könnyen felolvadó sókat képez, mellyek azonban cserel (Tanina) által lecsapatnak. Liebig legujjabb vegykémlete szerint C. 44 H. 46 N. 4 O. 4. áll, tehát a' szükellel egyetemben minden bódító égvények közt legtöbb legennyel (nitrogenium) bir, (t. i. négy parányt, míg a' többi csak kettőt tart magában).

2. Szükel (Brucina) vagy is Geiger szerint „Caniramina,“ mivel a' szükfélékben (Bruceae) épen nem, hanem némelly szorféle fajban, t. i. az Angustura spuria héjában találtatik; ezen égvényedék Pelletier és Caventou által 1819 fedeztetett fel az említett Angustura spuria héjában, de mint tudjuk, az ebvész magnak is egyik alkat részit teszi.

Előálitatik a' szorál készítése alatt, hogyha égényben pálitatik, melly a' szorált felolvasztja, a' szükelt pedig vissza hagyja.

A' szükel minden jelleme igen megegyez a' szorál jellemével; jegetzei ferde négyszegű hasábokat képeznek, fehér színűek, gyöngyház fényességűek, szagtalanok, igen keserűk, a' légben nem változnak, vízben kevéssé, égény és kövér olajokban éppen nem olvadnak, savakkal igen keserű sőt képez, melly szunyal (morphina) 's szorál égvények által könnyen létrészeire bomlik; áll pedig C. 47, H. 54. N. 4. O. 8. Különös tulajdonságához tartozik az, hogy tömény legsavban (acidum nitricum concentratum) elő-

szőr rozsa, később narancs színt ölt magára; hogyha pedig ónhalvaggal (*Chloretum stanni*) párosul, viola színt veszzen fel.

3. A' szorsav (*acidum strychnicum seu igazuricum*) szintén Pelletier és Caventou által fedeztetett fel. Előállíthatatik, ha a' langyali pátítás alkalmával vissza maradt keseréleg (*oxydum magnesi*) valamelly sav által felbontatik; jegesedhető, keserű savanyu ízű, langban és vízben könnyen felolvad, a' réz sókat smaragd-zöld színben csapja le, aljakkal sókat állít elő.

Ezen előhozott alkatrészeken kívül az ebvészmag, mint tudjuk, még más részeket is tart magában.

Ereje, 's minden hatása az ebvész magnak a' szoráltól, és a' szükeltől függ, a' hatás eredményét tekintve igen nagy hasonlat létezik ezen két égvény között, csak hogy a' szorál hatása gyorsabb, 's nagyobb szerű, mint a' szükel hatása, főleg a' gerinczagy, 's az ebből eredő idegszövetre mint egy elsőrendűleg van irányozva hatása, különösen mozgató idegekre hat, elanayira, hogy dermeneti jelenségeket idézván elő, ezeknek minden ténykedési erejét kimeríti, tekintvén az ebvész mag, 's különösen égvényeinek e' hathatós erejét a' gerinczagy mozgató idegeire, könnyen magyarázhatni a' gerinczagy idegeiben fészkelő szélhűdésbeni üdvös hatását, továbbá magyarázhatni a' hügy életművi rendszerre való hatását is, ugyanis bővebben alkalmazva vérvizellést (*haematuria*) okoz. Ugy nem különben hat a' bőrrendszerre (itt hólyagos köteget idéz elő), de leginkább hat a' szünetlen mozgásban lévő életművekre, az alsó végtagokra, mellyek mint tudjuk a' gerinczagyból kapják idegeiket. — Ha általa történik mérgezés, a' halál többnyire a' lehellést eszközlő izmok, és a' szív szélhűdése következtében áll bé. — A' szorál ereje az ebvész mag erejétől abban különbözik, hogy amannak hatása akár belsőleg, akár külsőleg alkalmaztassék, emezét sokkal felülhaladja, és hogy a' szorálnak igen kevés hatása van a' bélcsatorna tengéletére, miután keserű elemet nem tart magában.

Nagyobb szerű hatása következő jelenségeket idéz elő: a' közönséges és a' külérzések működési magasztaltságát (ugyanis a' háromikerideg kisebb része, az ábrázat ideg, Villis járulékos idege, a' szemmozgató, sodor, távoztató, nyelvgarat és nyelvvalatti idegek mind mozgató idegek

álomra való hajlandóságot, melyet azonban belső nyugtalanság, és szorongatás háborgat, bizonyos nehézség, és lassúságot a' részek mozdíthatóságában, a' tagok reszketését, mellyel nyilvános rohamok párosulnak; eleintén ugyan a' lélegzés, és az érverés gyorsabb, de ugyan azon lépcsőben, mellyben az ideg rendszer a' szer hatását fölveszi, az érverés lassabb 's gyengébb, a' lélegzés pedig nehezebb lesz, az ábrázat sápad, a' szem az üregében hanyatlik, a' hang felakad, mellyhez a' torok égő érzése, a' száj rohadt bűze, hányásra való erőltetés, hányás, mony meredés, magömlés, 's általában a' hugy és nemző életrendszer ingerült állapotja járul. — Ezen jelenségek hová tovább nagyobbodván, a' kiürítések is bővebbek lesznek, 's a' vesék, savós és taknyos hárttyák vért is választanak el, majd bő izzadás áll be; mellyre a' bőrön nem ritkán hólyagos kiiteg mutatkozik, 's ezen elválasztások alatt az ideges tünetmények enyhülnek.

Az ebvészmag legtellyesebb hatása halált idéz elő, 's igen nagy hasonlatossága van a' dermenet és tetzhalál (asphyxia) jelenségeivel, mellyek egymást viszonyosan felváltván nyilvános rohamot képeznek, a' szabad akarati izmok többé nem igazgattatnak a' szabad akarattól, az érverés ereje 's gyorsaságára nézve gyengül, a' lélegzés folytonosan nehezül, 's közönként maradoz, miglen végre egészen elmarad, a' tagok merednek, mint azon kutyanál tapasztaltatott, mellynek kémletül 20 szemer ebvészmag adatott be, mellyet a' dermeneti roham alatt, lába meghajlása nélkül lehetett felemelni; a' dagadt hason kékes foltok ütnek ki, 's végre az egész scénát halál zárja bé, melly után a' tetembe csak hamar beáll a' rohadó feloszlódás.

Ezen jelenségek, mellyek azonban az egyediség különböző alkatánál fogva igen változók, eléggé tanúsítják az ebvészmag erejét és hatását, legelőbb is t. i. a' duccos rendszerre hat, és csak később mén át a' gerintzagyra, 's a' maga tulajdon erejével egyesíti az éles bódítók erejét is, a' mint ezt ezen szerrel megmérgezett áldozatok bonczolása bizonyítja; ugyanis a' bélesatornában kékes foltokat találtak, a' polyhos hárttya (membrana villosa) pedig orbánczos vörösséget láttatott. — De azért az ebvészmag koránt sem hat ingerlőleg az edényrendszerre, a' szívmozgatói jelenségeket is inkább a' beidegzésnek lehet tulajdonítani. — Azonban az ebvészmag általános hatása

csak az edényrendszer által eszközölthetik, a' mint ezt Magendie 's Delille eléggé bebizonyították, mert csak a' vér segedelmével akadályoztathatik meg a' gerintzagy mozgató működése. Az ebvészmag tehát halálos mérég minden felsőbb rendű álatnak, 's különösen azoknak, mellyek vakon születnek; de különös mérge leginkább az ázbarcsáknak (infusoria).

Ezen igen nagyhatásu mérégnek ellenszerei a' hánytatók, ha t. i. nagyobb mennyiségben vétetett bé, és a' mérég fel nem szívódott, miután azonban a' tapasztalás bizonyítja, hogy a' közérzék ezen mérég hatását legkésőbb veszi föl, a' mit a' görcsök, a' beszéd alatti növekedése, sürű sóhajtások, és az ezen méreggel megfertőzött álatok ijedelmé eléggé bizonyít. Továbbá mivel a' mozgató idegek egész a' kimerítésig ingereltetnek, e' tekintetben hatása homlokegyenest ellenkezik a' mákony hatásával, ez ugyanis a' gerintzagyú idegek ténykedését lenyomólag, mintegy erőhiányos szélhűdést hoz elő, 's ugyan azért a' szélhűdésekben a' mákonyal keveset vagy mitsem tehetünk; midőn ellenben a' mozgó idegek ingerlésétől származó bántalmakban a' legszebb sikerrel használtatik. Ezen okból a' mákony és a' szunyal fő ellenszere az ebvészmag és szorálnak. Azonban a' Drapier által tett tapasztalatok bizonyítják, hogy a' „Nhandiroba Fevillea“ Délamerikai növény magva is ellenszere volna az ebvészmagnak.

Előadván az ebvészmag tulajdonságait, 's előadván külömbféle hatását, kitetszik: hogy a' gerintzagyú és duczrendszeri bántalmakban lehet tőle sikert várni. — Az eggyes eseteket azonban, mellyekben hatását megkísírteni lehetne, meghatározni nem lehet, mivel az említett rendszerek ép 's kortanos szöveti jelentősége, és a' szer végső hatása mind eddig homályos, azért is ezen szer alkalmazása a' legnagyobb elővigyázatot igényel, mert a' gyógyszer könnyen mérgezési jelenségeket hozhat elő.

A' régi orvosok több féle betegségben alkalmazták hiv tapasztalatok szerint, és meg kell vallani, hogy mai alkalmazása is még mind eddig a' tapasztalati körből alig vergődhetett ki.

Következő betegségekben használtatik kívánt sikerrel az ebvészmag:

I. Alhasi bántalmakban, ugyanis mint tudjuk a' duczos rendszerre igen nagy hatása van, a' gyomor és

alhasi görcsökben különösen ha esorvás jelleműek, vagy pedig vérkerengési rendetlenséggel párosítvák, miután illy esetekben a' mákonyt alkalmazni nem lehet, igen nagy sikerrel használtatik, továbbá a' szív bántalmak az ebvészmag kivonatja alkalmazására szépen enyhülnek, ugy nem különben azon fejfájások is, mellyek a' mákonynak mit sem engednek, ebvészmaggal együtt használva szép sikerrel gyógyíthatnak, az ólom kolikában az ebvészmag festvénye belsőkép alkalmazva, külsőleg pedig a' gerintzagy hosszában bedörzsölve kivánt sikerrel használtatott, és valóban igen okszerűen, mert csak ugyan ezen betegség fő oka a' gerintzagyban fészkel.

II. A' görcsös bántalmakban, 's leginkább azon gyomor bajokban, mellyek a' gyomor életművi idegek ingerlékenysége tompaságától, 's érzékenysége magasztaltságától származnak, ugy nem különben a' gyomor görcsös bántalmaiban, mellyek valamelly életműves bajjal vannak öszveköttetésbe, mint a' savanyu felbőfögésekben, evés utáni felfuvódásokban, és más emésztési bajokban, mellyeknek fészket nem valami alattomos gyulladásokban, hanem a' gyomor idegek és izmok működése felakadásában kell keresni. — Az ebvészben (Hydrophobia) azért dicsértetik, mivel a' husevő álatoknak halálos mérge, és Baker után mint óvószer használtatik az ebvész ellen, t. i. hetven napig naponként egy magnak nyolczadrésze adatik be, külsőleg pedig egy egész pörkölt ebvészmag olajba mártottan alkalmaztatik a' harapott sebre. — De sokkal nagyobb figyelmet érdemel alkalmazása a' nyavalya törésben, leginkább pedig ha ez az alhasi életművek, vagy épen maga a' duccos rendszer bántalmaiból támad, — szép sikerrel használtatott továbbá a' merevedésben (Catalepsia) és a' Vitélc-tánczban, ugy nem különben a' megrögzött lélegzési nehézségben (dyspnoea) mellyben maga a' híres Hahnemann is használta, és valóban nem hasonszenvi adagban, t. i. négy szemert kétszer napjában.

III. Rendellenes kiürítésekben is, leginkább ha ezek a' belek, hughyólyag és hughyeső taknyos hártái tompaságától függnek, ezen rendellenes kiürítések-nél, a' vérhasban és hasmenésben egy terétsnyit álfejetben két óránként két evő kalánnal használva, az előrejárt hánytatás után mind az alhasi fájdalmak mind pedig a' görcsök leggyorsabban engednek. — A' rendellenes kiürítésekben

általánosan akkor kell elővenni, ha a' mákonynak már nincs többé hatása, 's a' mutatkozó jelenségek a' beálló veszedelmet árulják el, úgy nem különben a' Cholerában, a' vizelet akaratlan folyásában, ha ez a' hugycső zárizma elernyedésétől függ. Magendie, Maurices, Lafaye a' beteges magömlésekben, valamint a' nemző életművek gyengésétől származó takárokban is ajánlják. — A' hugycső takonyos hártája tompaságától függő takárban a' legkívántabb sikerrel használtatott, valamint a' férfiúi tehetetlenségben, és a' végbél előesésében is rhatanhia kivonatjával párosulva, továbbá a' bélcsatorna takony hártája vastagodásától, vagy a' bélcsatorna más rendellenes elfajulásától származó kiürítésekben sem alkalmaztatik egészen siker nélkül, 's különösen hogy ha pitypáng vonatjával 's etzetsavas haméleggel párosul. Schmidtmüller az illy elfajulástól eredt idült hányást következő keverékü vényel gyógyította meg:

Rp. Terrae foliatae Tartari unc. unam semis.

Extracti Cicutae drachma semis.

Extracti nucis vomicae grana sedecim.

Extracti Taraxaci drachmas tres.

Ezen keverékből nyújtott betegének két óránként egy evő kanállal, ezenkívül estve naponként három szemer szepnőnye gyökér port nyújtott neki, a' bürök kivonattal két és fél terecsig ment fel, az ebvésmag vonatjával pedig eggy egész terecsig.

IV. A' szélhűdéseken, azokban t. i. mellyek a' gerintzagy bántalmától függnek, ha t. i. az elsőrendű jelenségek már eloszolván, csak szélhűdést hagynak vissza, vagy pedig azokban, mellyek maga a' gerintzagy, vagy hártái gyuladásából származnak, midőn már a' helybéli ingerlésnek semmi nyomai sem látnak többé, továbbá a' gerintzagy bántalmakból eredő tisztán erőmives ideges tompaságtól, vagy csuztól származó végtagok szélhűdésében, úgy nem különben a' gutaütési rohamokból vissza maradó elernyedésekben is kívánt siker koronázza e' gyógyszer használatát, valamint az ólom mérgezéssel járó szélhűdéseken is. Ha alkalmazását üdvös hatás koronázza, következő jelenségeket idéz elő: a' beteg mint egy villányos ütések érez, tagjai akaratlanul öszve huzódnak, beteges részei sajognak, 's a' bíráló izzadást genyedő küteg köve-

ti, melly jelenségek után a' beteg tagjait mozgathatja, álati melegsége 's érzékenysége vissza tér.

Némellyek a' váltólázak 's bélférgek ellen kísérték erejét, de miután ezek ellen bizonyosabb hatású szereket birunk, ezen betegségbeni alkalmazására nincs szükségünk.

A' szorál, melly kiválólag az ebvészmagnak minden erejét magában foglalja; ugyan azon esetekben alkalmazatik is, mellyekben az ebvészmag, vannak azonban különös javalatai, t. i.

a) A' helybeli és általános szélhűdéseken a' bőrre alkalmazva, nagy elővigyázatot igényel, mert már kis adaga is szomorú eredményeket hozhat elő, eleinte tizenkét egész nyolczadrésnyi szemernél többet alkalmazni nem szabad, 's csak lassanként szorgalmazatosan figyelve a' betegre, hághatunk a' nagyobb adagokra, miglen a' végtagok vonaglása, rángások, 's a' már említett villány ütési érzés nem mutatkoznak, 's ekkor a' szer használatával két vagy három napig felkell hagynunk, 's ezután csak kicsinyített adagokban folytatjuk, miglen a' gyógyításnak jelenségei nem mutatkoznak. A' görcsös rángások eleinte igen különösen mutatkoznak, legelőbb t. i. a' felső végtagokban jelennek meg, egész a' kézhajlásig terjedezvén itt elenyésznek, 's csak későbbben tűnnek alább is elő. A' szorál használata alatt az emésztés ritkán zavartatik meg, az étvágy jó, a' székelés rendes. A' szélhűdések különösebb javalatait már fellyebb láttuk.

b) A' látbénulatban (amblyopia), és a' kezdődő morban, ha t. i. a' betegség nem az anyagi, hanem erőbeli okban fészkel, példának okáért, ha a' látideg a' szemnek valamelly erős ütődése következtében erőhiányos állapotban van, gyógyszerünknek bőrre való alkalmazását mindenkor legalább tizenöt nadály alkalmazása előzze meg, vagy ha az egyed igen vérmes, 's a' vértorlódásokra nagy hajlama van, a' nadályok' a' gátra való alkalmazása javaltatik. Mintegy tizenöt vonahyit átmérő téren a' halánték táján hólyag huzó ragtapasz által a' felbőrt elmozdítván, por vagy kenőcs alakban a' már felül előadott adagban alkalmazatik a' szorál, t. i. tizenkét, vagy legfellyebb nyolczadrésnyi szemer napjában, és csak lassanként lehet fellyebb emelni ezen adagot, miglen általános hatása kezd mutatkozni, melly eleinte a' szem fenekében szikrázást hoz elő azon szemben, mellynek közelében a' ragtapasz alkal-

maztatott, a' veres szikrák jobb jóslatot jelentenek, a' hol pedig épen nem mutatkoznak, a' szernek alig lészen kívánt hatása, ha rendkívüli ezen szikrázás, az adagot kicsinyíteni lesz szükséges, ha az állkapocs, az alvégtagok izmainak és a' fejfájásnak csak mulékony meredése mutatkoznék, tekintetbe sem kell venni, de még is a' szer alkalmazását legalább egy napig félbe kell szakítani, 's egy nyolczadrész szemernyi szunyal halvagot kell a' sebre tenni. Ha a' szikrázás az első napok után kimaradna, 's a' szorál nagyobbított adagára se térne vissza, tömített szorál festvénnel lesz czélszerű a' szemhéjakat bekenni, 's ha még ekkor sem térne vissza, hánytatóval kell elősegíteni, melly legtöbbször vissza idézi, 's állandóul megtartja. — A' gyógyítást azon szemem kell kezdeni, melly egészségesebb, mivel többnyire a' másik szem működése is jobbítatik ez által, a' nélkül hogy közvetlenül gyógyszer alkalmaztatnék reá. Mielőtt azonban a' gyógyítást elkezdenők, tisztába kell lennünk arról, hogy a' szem nedvek átlátszók, és hogy a' beteg legalább egyik szemével a' világosságot megtudja különböztetni a' setitségtől, mert ez megkívántató feltétel.

c) Az ideg bajokban, mint az arczfájdalomban, a' Vit tánczban, a' nyavalya törésben, és méh kórban, ugy nem különbben gyomor és szív ideges bajaiban, valamint a' gyomor és vékony bél idült lobokból vissza maradó emésztési bajokban is, továbbá használtatott a' járványos Choléra ellen, a' bujasenyves csontbántalmak ellen, 's általában a' csont szural párosult bujasenyves bántalmakban, 's általános ar — szik — halvaggal (urias auri natronatus) párosulva a' legszebb eredménnyel használtatik.

Ellen javaltatik pedig az ebvészmag és égvénye vérmes vagy gyuladós állapotban, valamint az egész edényrendszer ingerült állapotjában is, mert a' fej és mell felévértorlódásokat idéz elő, továbbá a' szorált nem kell olly egyedeknél alkalmazni, kiknél a' duczos rendszer különös tekintetet érdemel, mert különös keserű elemmel, mellynek hatása ezen rendszerre volna irányozva, nem bir.

Az ebvészmagnak következő készítményei vannak:

1. Ebvészmag por (pulvis nucis vomicae) mint-hogy az ebvészmag állomány szívós és szíjjas, nem lehet azonnal porrá törni, hanem előkészítésre van szükség; régenten sütőkályhákban pörkölték előbb, de ezen kezelés

által a' leghatásosabb alkatrészei változást szenvedtek, 's e' szerént könnyű megfejteti, mint élhettek a' régiek olly nagy adagával az ebvésmagnak, — ézelszerűbb a' megreszelt ebvésmagokat *Tragagantha* nyákkal téstává alakítani, melly megszáradván könnyen porrá törhető, vagy a' mi még könnyebb, az ebvésmagok tömített lánggal nedvesítetnek, melly által törékenyek lesznek, 's könnyen porrá alakíthatók.

A d a g j a az ebvésmag pornak eleinte két szemer egész nyolczig naponként, 's keserősége miatt hártýában szilva iz, vagy mézzel keverten kell a' betegnek nyújtani.

2. E b v é s z m a g v i z e n y ő s v o n a t (*Extractum nucis vomicae aquosum*) vízfőzetből egész vonat állományig sűrítve készítetik; barnás fekete színű, vizbeni olvadéka zöldes fehér, kevéssé émelgős a' szaga, de ennél még émelgősebb íze.

A d a g j a eleinte naponként csak két szemer; por, labdacs, olvadék, keverék, fejet, és főzet alakokban használtatik.

3. L a n g o s e b v é s z m a g v o n a t (*Extractum nucis vomicae alcoholicum*) készítetik, ha az ebvésmagokat lang segedelmével darabokra törvén 0,910 fajsúlyu langban háromszor vagy négyszer pálítván, 's a' langtól elválasztván, a' maradékot lanyaha inélég segedelmével vonat állományig sűrítjük; színe zöldes barna, basonló zavaros olvadéka is, igen keserű ízű, és sokkal nagyobb hatásu a' vizes vonathál, ugyan is a' szorál és szúkel csak langban olvad könnyen fel.

A d a g j a naponként csak egy szemer, alakja mint az előbbennek.

4. E b v é s z m a g f e s t v é n y (*Tinctura nucis vomicae*) készítetik, ha darabosan megtört ebvésmagok egy részét 0,835 fajsúlyu hat annyi langban három napig pálítjuk, és átszivárogtatjuk. Régen gyakrabban használtatott, jelenleg csak külsőleg alkalmaztatik egy obon festvény két nehezék folyó könlegegget (Ammonia pura liquida) keverve a' szélhűdött részekre kenetik.

A' s z o r á l készítését, vegytani és egyéb tulajdonságait fellyebb előadtam, hátra van hogy adagjáról szólnak. Tiszta szorált mivel nehezen olvad, ritkán rendelünk; hanem inkább savait, t. i. legsavas, kénsavas, sósavas, etzetsavas szorált adunk, ezek közül leggyakrabban a'

legsavas szorált használjuk, melly a' tiszta szorálnak leg-sav általi közömbösítése, 's lassankénti jegedése által készítetik. Egy obon lang alig olvaszt fel három szemert ezen sóbul, égényben épen nem, de meleg vízben könnyen felolvad.

Adagja: eleinte tizenhatod része egy szemeknek elegendő naponként, ezen adagot néhány napig megtartván, ha rossz következtetések nem mutatkoznak nagyobbítjuk, különben megmaradunk az adag mellett. Legbiztossabb por alakban, a' bőr hántó alkalmazásnak adagját, és módját fellyebb előadtuk.

Tojásos és káforos nedvsűrűk (electuaria), mellyek ebvészmagot tartottak magokban, az elavult szerekhez tartoznak.

Theses.

1. Tutissima et unica via ad medicinam perficiendam casta experientia est. Hinc

2. Quicumque alia via alioque modo quid inveniat, aut invenisse gloriatur, falsus est, et fallitur

Hippocrates.

3. Salicina non supplet Chininam.

4. Ira influit in secretionem bilis.

5. Remedia ab antiquis empyrice usitata non sunt spernenda.

6. Phlebotomia est remedium antiphlogisticum efficacissimum.

7. Praxis medica multis premitur difficultatibus.

8. Abusu veneris semper abbreviatur vita.